

APLICAREA PRINCIPIULUI SUBSIDIARITĂȚII DE CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Diana SÂRCU, Leonid ANTOHI

În ceea ce privește principiul subsidiarității în contextul sistemului european de protecție a drepturilor și libertăților omului, instituit în virtutea Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO) [2], trebuie de subliniat faptul că principiul dat este aplicat în mod particular de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, mandatul său limitându-se la monitorizarea respectării Convenției de către statele semnatare. Prin urmare, subsidiaritatea în acest context are un caracter complementar, iar competențele de intervenție ale Curții sunt limitate la cazurile în care instituțiile locale sunt incapabile de a asigura eficient protecția drepturilor omului [3].

În sistemul CEDO, principiul subsidiarității nu este de o aplicabilitate absolută. În primul rând, acesta nu este unicul principiu fundamental al CEDO, deoarece sistemul de la Strasbourg se bazează pe un al doilea pilon, și anume, pe regula că drepturile trebuie să fie eficiente, or, Convenția are scopul de a garanta drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, dar practice și eficiente. Acest principiu servește ca o contragreutate a principiului subsidiarității, în cazul în care eșecul Curții de a acționa ar duce la o negare a justiției din partea sa, făcând drepturile garantate prin Convenție inoperante, Curtea poate și trebuie

să intervină în rolul atribuit prin articolul 19. În al doilea rând, este important de menționat principiul interpretării evolutive a Convenției, în conformitate cu care aceasta din urmă este un instrument viabil care trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale. În virtutea acestui din urmă principiu, poziția Curții în ceea ce privește domeniul de aplicare al unui anumit drept poate evolua de-a lungul anilor sau deceniilor, astfel încât o problemă specifică, până în prezent lăsată în întregime la latitudinea statelor poate fi pusă în ordinea de zi a Curții. În al treilea rând, principiul subsidiarității în sine nu este nici static, nici unilateral. Sub influența unei întregi serii de factori – inclusiv determinarea de a aplica principiul că drepturile trebuie să fie eficiente, perceput de către judecători, atunci când aceștia se pronunță asupra unei spețe concrete – oscilează între autoconstrângerea magistrală și activismul judiciar.

În contextul Curții, două tipuri de subsidiaritate pot fi identificate: *subsidiaritatea procedurală*, care reglementează relația funcțională dintre Curte și autoritățile naționale și împărțirea responsabilităților de acțiune și intervenție, și *subsidiaritatea de fond*, care reglementează responsabilitățile relative de luare a deciziilor și de evaluare [4].

Aspectul procedural al principiului subsidiarității este reflectat în articolul 35 din Convenție, care prevede că Curtea nu poate fi sesizată decât după epuizarea tuturor căilor de atac interne, în conformitate cu normele general-recunoscute ale dreptului internațional, și în termen de șase luni de la data la care a fost luată decizia finală. Cu alte cuvinte, solicitanții trebuie să ofere în prealabil autorităților din statul în cauză și, în special, instanțelor de judecată naționale, posibilitatea de a reglementa problema apărută în temeiul Convenției. Numai atunci când autoritățile au eșuat definitiv în această sarcină, persoana în cauză poate să se adreseze la Curtea de la Strasbourg. Statele sunt obligate să stabilească căi de atac eficiente în sistemele lor juridice, astfel încât acestea să poată furniza ele însele despăgubiri pentru toate tipurile de încălcări ale Convenției. Articolul 35 este bazat pe ideea că statul în cauză dispune de remedii eficiente în principiu, de care trebuie să facă uz solicitanții. Dacă persoana în cauză obține despăgubiri adecvate – de exemplu, sub formă de compensații financiare proporționale cu gravitatea presupusei încălcări – apelul la forul contenciosului european pierde orice *raison d'être*.

Cât privește *subsidiaritatea în fond*, avem problema cererilor la „a patra instanță”. Acest termen este oarecum paradoxal și se referă la

cea ce Curtea de fapt nu este: nu este o curte de apel sau un tribunal care poate anula hotărârile pronunțate de instanțele de judecată în statele părți sau să reexamineze cauzele judecate de instanțele naționale. Prin urmare, cererile la a patra instanță reies dintr-o neînțelegere din partea solicitanților cu privire la rolul Curții și natura echipamentului judiciar instituit prin Convenția europeană. Fosta Comisie a Drepturilor Omului a elaborat și dezvoltat ulterior doctrina celei de a patra instanțe, pe care Curtea, la rândul său, a adoptat-o. Aceasta presupune că datoria Curții este de a asigura respectarea angajamentelor sale față de statele părți în conformitate cu articolul 19. Însă în funcțiile Curții nu intră cercetarea presupuselor erori de fapt și de drept comise de către o instanță națională, decât dacă acestea au încălcat drepturile și libertățile protejate de Convenție. Nu este rolul Curții să evalueze în sine faptele care au condus un tribunal național să adopte o decizie și nu alta. Dacă ar fi fost altfel, Curtea ar acționa ca o a treia sau a patra instanță, care ar încălca limitele mandatului său.

În acest context, trebuie menționat faptul că în pofida rolului subsidiar al mecanismului de protecție instituit de CEDO, în practică există și cazuri când forul de la Strasbourg adoptă o altă soluție decât instanțele naționale, în urma reaprecierii probelor existente într-un anumit dosar, în special în ceea ce ține de încălcări ale art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea torturii), sau la cazul motivării aplicării măsurii preventive de arestul provizoriu în cadrul urmăririi penale în ceea ce ține de art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță).

În ciuda opiniei existente că activitatea Curții Europene a Drepturilor Omului prejudiciază suveranitatea de stat, trebuie de luat în considerație că statele suverane rămân principalii actori în dreptul internațional public, iar ceilalți actori (cum ar fi organizațiile internaționale) își dezvoltă competențele și legitimitatea lor de la state. Din acest motiv Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a cărei competență este limitată prin articolul 19 la asigurarea că părțile contractante respectă angajamentele lor față de Convenție, nu poate să depășească limitele competențelor generale delegate prin voința suverană a statelor. În conformitate cu această logică, reiese că statul ar trebui să fie primul care să abordeze chestiunile legate de drepturile omului care apar pe teritoriul lor. Mai mult, datorită contactului lor direct și continuu, autoritățile naționale sunt mai bine plasate decât o instanță internațională pentru a evalua multitudinea de factori care înconjoară fiecare caz,

prin urmare instanțele interne sunt primele responsabile pentru a identifica și compensa posibilele încălcări ale drepturilor omului în fiecare caz particular [1, p. 38-79]. Principala lecție ce reiese din practica Curții și funcționarea sistemului european de protecție a drepturilor omului este respectul pentru statul-națiune, tradițiile naționale, judecătorul național. Responsabilitatea principală pentru executarea cerințelor CEDO este statul. Anume de stat depinde modul și măsura în care Convenția va fi implementată la nivel local. Niciun mecanism internațional nu schimbă această situație. De fapt, instrumentele și mecanismele internaționale sunt create în alte scopuri, precum să ajute statul în procesul garantării drepturilor omului la nivel intern, și să asigure supremația drepturilor omului în situațiile în care statul omite să o facă. Curtea are funcția subsidiară de a supraveghea ca Convenția Europeană să fie respectată cu bună-credință. Regula epuizării căilor de atac interne este creată pentru a permite judecătorului național de la o instanță superioară să corecteze erorile făcute de instanțele inferioare, astfel încât sistemul juridic național să-și înlăture singur încălcările comise ale drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Referințe:

1. CAROZZA, P.G. Subsidiarity as a structural principle of international human rights law. In: *American Law Journal*, 2003, vol. no. 97, Issue no. 38, p. 38-79.
2. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Adoptată la Roma, Italia, la 4.11.1950. [Accesat la 05.05.2016] Disponibil: http://echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf
3. *Fișierul Grefei Curții Europene A Drepturilor Omului asupra aplicabilității principiului subsidiarității*. [Accesat la 05.05.2016] Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_Follow-up_ENG.pdf
4. IMBERT, P.-H. *De l'adhesion de l'Union Europeenne a la CEDH*. [Accesat la 05.05.2016] Disponibil: <http://droits-fondamentaux.u-paris2.-fr/sites/default/files/publication/de-l-adhesion-de-l-ue-a-la-cedh.pdf>